

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Julkisen tiedon entistä tehokkaampi hyödyntäminen on kannatettava strateginen tavoite. Tiedon saatavuudella ja tehokkaalla käytöllä voidaan edistää niin julkisen sektorin tehokasta toimintaa kuin koko suomalaisen yhteiskunnan ja talouden kehitystä.

Täytäntöönpanossa on tärkeää priorisoida eniten vaikuttavuutta aikaansaavat hankkeet ja välttää paineita ei-kiireelliseen kehitykseen olennaisempien kehityshankkeiden kustannuksella. Tietosisältöjen ja varantojen erilainen rooli pitää tunnistaa: lähtökohtana kannattaa pitää laajaa avaamista, mutta myös sitä, että tiettyjen aineistojen rajatulla käytöllä on olennaista merkitystä suomalaiselle kilpailukyvyllä. Vaikka tämä strategia lähtökohtaisesti kohdistuu julkishallintoon, on julkishallinnolla usein rajapintoja yritysmaailman kanssa, ja etenkin silloin myös avaamisen rajaaminen tulee olla tapauskohtaisesti mahdollista.

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Päätavoite, että kokonaisuutta koordinoidaan kansallisesti, on kannatettava tehokkuusnäkökulmasta.

Tavoite 1.1

Valtakunnallinen koordinaatio on kannatettavaa, jos sillä vältetään päällekkäisen tai keskenään tavoitteiltaan ristiriitaisen työn tekemistä. Hallintomallin tulee olla avoin ja selkeä ja ylimääräisten hallintorakenteiden kehittämistä tulee välttää.

Tavoite 1.2

Velvoite julkishallinnon tietojen avaamiseen lainsäädöllä on periaatteena kannatettavaa ja myös julkisuuslain mukaista. Velvoitteiden laajentamisen yhteydessä pitää kuitenkin tarkkaan miettiä kustannus-hyöty -suhde mahdollisille uusille velvoitteille. Esimerkiksi tutkimustiedon osalta on nyt PSI-direktiivin kansallisessa implementoinnissa esitetty, että uusi datalaki koskee vain jo avattu tutkimustietoa. Vastaava rajausta olisi hyvä pitää myös muissa tulevilla säädöksissä. Yhdenmukaiset sopimus- ja lisenssiehdot eivät myöskään välttämättä toimi kaikissa tilanteissa ja niissä tarvittaisiin tapauskohtaista joustavuutta. Vaikutuksissa mainittu aiempien suljettuna olevien aineistojen avaaminen pitää myös voida harkita tapauskohtaisesti.

Tavoite 1.3

Tiedon hyödyntämisen edistämiseksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on olennaisen tärkeää. Suomen rooli edelläkävijänä on hyvä tavoite, mutta sen käytännön toteutuksessa on hyvä huomioida pienen maan rajalliset resurssit kansainvälisessä työssä ja sekä omien kansallisten etujen priorisoiminen hyvinkin laajalla toimintakentällä.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Strategiaan ja toimintaan liittyvät yleisperiaatteet ovat kannatettavia. Niitä soveltaessa tulee huomioida tarvittaessa tapauskohtaisia poikkeuksia.

Tavoite 2.1

Asiakaslähtöisyys on hyvä tavoite, kun tavoitteita ja toimenpiteitä pitää priorisoida. Siten myös vältetään panostamista tietovarantojen avaamiseen, joihin ei liity hyödyntämistarpeita. Myös yhteiskunnallinen vaikuttavuus on tärkeä ja priorisoitava näkökulma.

Tavoite 2.2

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on asiakaslähtöisyyden ohella tärkeä ja priorisoitava näkökulma tiedon avaamisessa ja hyödyntämisessä.

Tavoite 2.3

Jotta nämä ylätason tavoitteet toteutuvat, niin tiedon avaamisen liittäminen organisaatiotason strategiaan ja myös organisaatiokohtaisten toimenpideohjelmien luominen on perusteltua.

Tavoite 2.4

Tietoperusteinen päätöksenteko ja johtaminen ovat osa normaalia toimintaa, prosesseja ja toimintakulttuuria. Tiedon avaaminen huomioidaan aina, kun se on toiminnan kannalta relevanttia. Tietoa avaamiseen pyritään silloin, kun se tukee organisaation ja yhteiskunnan tavoitteita, mutta se ei sinällään ole itseisarvo. Kannustimien kaikkeen toimintaan pitää aina olla tasapainoisia ja huomioida organisaation monenlaiset roolit, joten yksipuolisesti tiedon avaamisesta ei voi palkita toimijoita.

Tavoite 2.5

Tiedon vastuullinen käyttö on perustavoitteena hyvin selvä, mutta jotta se realisoituisi tarvitaan ohjeistusta sekä eettisten periaatteiden luomista ja jalkauttamista. Nämä ovat monelle organisaatiolle yhteisiä haasteita, joten kansallisen tason panostus näihin teemoihin on kaikille hyödyllistä ja luo kokonaistehokkuutta.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoite 3.1

Tietovarantojen löydettävyys ja käytettävyys ovat tärkeitä näkökulmia. Käytettävyyttä parantavat teknisesti toimivat rajapinnat ja yhtenäisesti kuvatut metatiedot.

Tavoite 3.2

Tietorakenteiden pitää tukea niin organisaatiota kuin avattujen tietojen käyttäjiä. Tärkeämpää kuin yksi yhteinen valtakunnallinen tietovaranto on yhteentoimiva tietoarkkitehtuuri, joka mahdollistaa tiedon löytämisen ja käyttämisen kansainvälisten FAIR-periaatteiden mukaisesti. Moderni tietoarkkitehtuuri mahdollistaa paitsi tietojen tehokkaan käytön myös niiden tehokkaan keräämisen ja sen, että tietoja ei kerätä moneen kertaan eri tarkoituksia varten.

Tavoite 3.3

Kansalliset laatukriteerit edistävät tiedon hyödyntämistä. Niitä laatiessa kannattaa huomioida eri tietotyypit ja laatukriteerien priorisointi. Keskitetty tallennusratkaisu ei ole välttämätöntä, jos rajapinnat järjestelmien välillä toimivat riittävän hyvin.

Tavoite 3.4

Yhtenäiset rajapintalinjaukset ovat tiedon hyödyntämisen näkökulmasta tärkeitä.

Tavoite 3.5

Tietoturva- ja tietosuojariskeihin varautuminen on olennaisen tärkeää ja julkishallinnon yhtenäiset käytännöt helpottavat yksittäisten organisaatioiden toimintaa.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen edellyttävät resursseja, mikä pitää julkishallinnon budjetoinnissa ja rahoituksessa huomioida. Organisaatioilla on usein paras käsitys kehityshankkeiden priorisoinnista, joten joustavuus ja organisaatiokohtaiset erot velvoitteissa tulee huomioida. Kansalliset tukipalvelut edistävät kokonaisvaltaista kehitystä. Keskitetyt alustat ja työkalut edistävät kehitystä, huomioiden kuitenkin sen, että tapauskohtaisesti linkitetyt järjestelmät ja toimivat rajapinnat ovat myös tapa edetä teknisesti tiedon jakamisessa ja hyödyntämisessä.

Hämäläinen Tuula
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy